

Библиотеке за све – (не)могућа мисија?

Горан Траиловић
Градска библиотека Панчево
goran@biblioteka-pancevo.org.rs
ORCID 0009-0005-0780-783X

Сажетак

Рад је посвећен покушајима увођења инклузивних сервиса за рањиве категорије становништва у Градској библиотеци Панчево (ГБП). Њихов иницијатор и носилац у већини случајева је Одељење за комуникацију и инклузију. У тексту је представљена генеза, описани су конкретни примери и ефекти ових услуга и истакнута важност шире друштвене акције на овом пољу и сарадње са цивилним сектором. Поменут је значај *Панчевачкој читалишћу*, касније *Читалишћа: научној часописа за теорију и праксу библиотекарства*, који је био путоказ ка професионалном напредовању. Он је пружио теоријске основе, информације и примере добре праксе када је реч о иновативним сервисима ГБП.

Кључне речи: Градска библиотека Панчево, Одељење за комуникацију и инклузију, инклузивни сервиси, особе са инвалидитетом, Читалачки клуб, Ромска библиотека, *Читалишће*

Увод

Градска библиотека Панчево (ГБП) једна је од ретких библиотека која у свом саставу има посебну организациону јединицу која се бави комуникационим и инклузивним сервисима и програмима. Реч је о Одељењу за комуникацију и инклузију (ОКИ)¹, које од 2023. функционише као један од одсека Одељења за комуникацију и инклузију, матичну делатност и послове завичајног фонда, старих и ретких књига². Библиотекари овог одсека осмишљавају и обављају различите задатке унутар ГБП, пружају специфичне сервисе грађанима, носиоци су издавачке делатности, видео продукције и иновативних пројеката.³

ОКИ је од Одељења за израду библиографија и издавачку делатност преузело обавезу издавања *Читалишћа: научној часописа за теорију и праксу библиотекарства*.⁴ И оно је тај задатак испунило захваљујући бројним сарадницима који су поделили своја размишљања, идеје и

¹ Одељење за комуникацију и инклузију настало је реорганизацијом Одељења за израду библиографија и издавачку делатност (основаног 2003). Подстрек за његово оснивање дала је председница Управног одбора ГБП проф. др Гордана Стокић Симончић по повратку са студијског путовања у САД, где је боравила као Фулбрајтов стипендиста, и њена књига *Best practice и 22 приче: Комуникација, култура организације, односи библиотека с јавношћу* (Панчево: Градска библиотека; Istočno Sarajevo: Matična biblioteka, 2009).

² Реч је о најмлађем одељењу ГБП насталом спајањем информатичке службе и три одељења 2023. године.

³ У одсеку за комуникацију и инклузију раде три библиотекара са високом стручном спремом (од којих један има академско звање мастера) и један са вишом стручном спремом и дугогодишњим радним стажом: библиотекар саветник који осим координације рада брине о укупној издавачкој делатности ГБП, службеник за односе са јавношћу и маркетинг (који раније није постојао, а брине о студију за видео продукцију), библиотечки информатор који води новоосновани Информационо-реферални центар (ИРЦ) и библиотекар-информатичар који брине о пословима из овог домена у целој библиотеци (хардверу, софтверима, мрежи, интернет конекцији и дигитализацији). Како ИРЦ пружа и услуге на даљину, овај центар може бити од помоћи лицима која физички не могу да приступе Библиотеци.

⁴ Гласило је покренуто 2002. под именом *Панчевачко читалишће* из „снажне потребе за усавршавањем, разменом идеја“ и требало је да послужи као „смерница и путоказ ка даљем професионалном напредовању“. - Немања Ротар. „Уводна реч“, *Панчевачко читалишће* Год 1, бр. 1 (новембар 2002): 1.

информације о тенденцијама и стратегијама савременог библиотекарства. Међу њима били су и бројни прилози и информације које су указивале на потребу увођења сервиса за рањиве категорије становништва. Они су пружили теоријску основу и примере добре праксе и били од велике користи библиотекарима ГБП приликом покушаја имплементације услуга за грађане који из различитих разлога имају тешкоће при коришћењу библиотеке.

Према Закону о спречавању дискриминације⁵, израз „особе са инвалидитетом“ означава особе са урођеном или стеченом физичком, сензорном, интелектуалном или емоционалном онеспособљеношћу, које услед друштвених или других препрека немају могућности или имају ограничене могућности да се укључе у активности друштва на истом нивоу са другима, без обзира на то да ли могу остваривати поменуте активности уз употребу техничких помагала или служби подршке.⁶ За имплементацију овог закона, подзаконских аката и различитих препорука од великог значаја је деловање цивилног сектора, удружења која окупљају инвалидна лица и утицај грађана на власт и државну управу. Када је реч о установи каква је библиотека, важна је њена визија, усвојена политика и решеност да сва одељења и службе подрже увођење нових сервиса за грађане.

Библиотеке за све – (не)могућа мисија?

До пре две деценије у ГБП се није много размишљало о сервисима и програмима за рањиве категорије корисника и „особе са хендикепом“, што је био један од коришћених термина у протеклом периоду. *Панчевачко читалиште* од првог броја иницирало је и промовисало ове иновативне услуге и указивало на примере добре праксе код нас и у свету. У сарадњи са Библиотекарским друштвом Србије (БДС), ОКИ је 2007. организовало конференцију посвећену библиотечким сервисима за особе са хендикепом, „Библиотеке за све – (не)могућа мисија?“. На њој су учествовали стручњаци из цивилног сектора, државних органа, Народне библиотеке Србије (НБС) и других типова библиотека из целе Србије.⁷ Како би се омогућило присуство лица са отежаним кретањем, одржана је у фоајеу Центра за културу.

ГБП је 2011. на улазу поставила лифт за лица са отежаним кретањем и заштитила га „антивандалском кутијом“.⁸ Он се, нажалост, није много користио свих ових година јер је његово стављање у функцију подразумевало претходну припрему, позивање одговорног радника да откључа и отвори „кутију“ и стави лифт у погон, а затим да отвори улазна врата како би корисник могао да уђе. Показало се да је првобитна идеја постављања рампе била боље решење.⁹ Планира се демонтажа лифта, постављање рампе и замена улазних врата која би имала одговарајуће сензоре и механизам за аутоматско отварање. То би омогућило приступ позајмним одељењима у приземљу, али не и читаоници на спрату и галерији, за шта би вероватно требало у холу поставити лифт сличан постојећем.¹⁰ Тиме би се избегла потреба ношења особа у количима уз степенике до читаонице, што се дешавало протеклих година.

⁵ „Закон о забрани дискриминације“, *Службени гласник Републике Србије* Бр. 22 (2009) и бр. 52 (2009), преузето 6. 3. 2025, https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html#:~:text=Zabranjeno%20je%20udru%C5%BEivanje%20radi%20vr%C5%A1enja,druge%20mr%C5%BEenje%2C%20razdora%20ili%20netrpeljivosti.

⁶ Влада Републике Србије, „Особе са инвалидитетом: Јер мислимо на све“, преузето 6. 3. 2025, <https://www.srbija.gov.rs/tekst/329835/osobe-sa-invaliditetom.php>.

⁷ Архива ГБП, бр. 133, 16. 5. 2007; Архива ГБП, бр. 141, 18. 5. 2007, допис УГ „Отворени круг“, Панчево.

⁸ Градска власт је, уз подршку НИС „Гаспром Нефта“, реализовала пројекат „Библиотека за све“ у оквиру кога је адаптиран простор библиотеке (подови, ел. инсталација, климатизација и др.) са циљем: отворености и доступности одељења, сервиса и услуга. Постављен је и лифт за лица са отежаним кретањем на улазу (и заштићен „антивандалском кутијом“). – Архива ГБП, бр. 72, 15. 3. 2011, Извештај о раду ГБП у 2011. години.

⁹ ГБП је од почетка предлагала ово решење, али је оснивач изабрао скупље а мање погодно решење. Годинама се размишља о његовој демонтажи, али још увек стоји на улазу као споменик добрих намера и промашене инвестиције.

¹⁰ Овакво решење добро функционише у унутрашњем простору многих јавних институција, нпр. у Библиотеци у Малом Зворнику повезује све нивое објекта и омогућује приступ корисницима свим одељењима.

Библиотечке услуге за слепо и слабовиде

Физичка онеспособљеност препознаје се на први поглед и под њом се традиционално подразумева „инвалидитет“, па се вероватно из ових разлога у установама и државним органима прво приступило постављању техничких помагала како би инвалидним особама омогућили приступ услугама. Показало се да акције на ширем простору републике и региона дају боље резултате него усамљени напори појединих установа.

Годину дана пре поменутог стручног скупа, 2006. у Књижници и читаоници „Фран Галовић“ у Копривници, одржана је „тисковна конференција о наставку пројекта ‘Књижнична услуга за слијепе и слабовидне’“, који је финансирала Европска унија (ЕУ) у оквиру програма CARDS 2002. Суорганизатори су били Хрватска књижница за слијепе и Хрватско књижничарско друштво. Представник ГБП, иако пријављен, није успео да присуствује овом скупу, али је наредне године посетио библиотеку у Копривници и упознао се са њиховим сервисима за слепа и слабовида лица. Вишедневно студијско путовање подразумевало је и посету библиотекама, штампаријама, студијима и удружењима за слепа и слабовида лица у Загребу, Сарајеву и Источно Сарајеву.

Одељење за комуникацију и инклузију ГБП настојало је тих година да подстакне увођење сервиса за слепа и слабовида лица и аплицирало је на Конкурсу Министарства културе, поред осталог, и за софтвер намењен њима. Набављен је одговарајући рачунарски програм, али показало се да техничка опремљеност¹¹ није довољна и да без добре организације у самој библиотеци, сарадње са одговарајућим удружењима и промоције, овакав сервис не може сам од себе да привуче кориснике.

Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама

У време када је одржана Конференција „Библиотеке за све – (не)могућа мисија?“, реализован пројекат *Библиотека за све* и покушано увођење сервиса за слепа и слабовида лица, примећен је редак и помало необичан случај у ГБП. Наиме, један члан Дечјег одељења годинама је редовно посећивао Библиотеку, бирао и позајмљивао одређена издања, али је имао проблема са читањем и усвајањем садржаја тог штива. Љубав према књизи и свест о њеном значају је постојала, али и одређене препреке да прочита и разуме текст. То је мотивисало ОКИ да покрене Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама.¹²

То је учињено 2018. године, у оквиру пројекта *Доступност културних садржаја особама са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама*. Читалачки клуб окупио је двадесетак младих особа, а његове активности реализоване су у партнерству са Центром за културу и екологију „ПанАрт“, удружењима „На пола пута“¹³ и Друштвом за помоћ ментално недовољно развијеним особама (МНРО)¹⁴. Министарство културе и информисања Републике Србије и Градска управа Панчева финансирани су трошкове пројектних активности.¹⁵

¹¹ Панчевачка ИТ фирма „Божић и синови“ поклонила је Библиотеци неколико рачунара.

¹² Рад овог Клуба и читав пројекат већ је детаљно представљен у тексту Горана Траиловића, „Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама“, *Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год. 19, бр. 36 (мај 2020): 24–36.

¹³ Удружење „На пола пута“, преузето 6. 3. 2025, <http://www.napolaputa.org/>.

¹⁴ Савез МНРО Србије, преузето 6. 3. 2025, <http://savezmnrorsrbije.rs/o-nama/lokalna-udruzenja/>; Удружење МНРО Панчево, преузето 6. 3. 2025, <https://www.facebook.com/Udruzenje-MNRO-Dragulji-Pancevo-182504195461857/>.

¹⁵ Средства су добијена на редовном годишњем Конкурсу Министарства културе и информисања за финансирање или суфинансирање пројеката из области савременог стваралаштва у Републици Србији у 2018. години (област културних делатности особа са инвалидитетом) и Јавном конкурс за су/финансирање пројеката у области културе за 2018. годину (област деловања: извођење културних програма и културних садржаја), који је расписала Градска управа, Секретаријат за јавне службе и социјална питања. Формални носилац пројекта био је Центар за културу и екологију „ПанАрт“, Панчево.

Овакав Читалачки клуб је, колико је познато, био једини те врсте у Србији и окружењу, специфичан управо због популације којој је намењен. Како није било готових и проверених метода рада, приступило се осмишљавању методологије остваривања пројектног задатка – да се особама са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама омогући да читање доживе као пријатну активност и развију љубав према књизи. Његова реализација захтевала је мулти-дисциплинарни приступ и ангажовање стручњака различитих профила: од посредника између писаног текста (драмских уметника, писаца...) и ових младих људи, преко личних асистената, до дефектолога, педагога и психолога.

Ментални и интелектуални капацитети особа са сметњама у развоју и интелектуалним тешкоћама разликују се битно од оних код њихових вршњака, те су активности пројекта биле брижљиво конципиране. Закључак је да је пружио резултате који су превазишли очекивања. Чланови су активно учествовали у његовом раду, пружили свој креативни допринос, а неки су поделили са другима своје оригиналне књижевне текстове. Разговор о њиховим читалачким интересовањима открио је да желе читати о познатим музичарима и садржаје о музици, да их занимају „садашњост, прошлост, будућност, космос, звезде...“, „стране књиге и стране песме“, „садржаји у вези са географијом, океанима и путописи“, „љубавне књиге“... Један члан се похвалио да се бави књиговезачким занатом, који је и завршио током школовања. Сви су се бесплатно учланили у Библиотеку.¹⁶

Финансијери, из неког разлога, нису желели да и наредних година подрже рад Клуба, али су позитивни ефекти једногодишњег дружења у Библиотеци остали. Уз оне тешко мерљиве, када је реч о емоцијама и мислима, остају сачувани кратак играни филм снимљен према сценарију самих учесника, *Љубав у библиотеци*, књига песама Лазара Сретеновића, *Мој свети*, коју су илустровали његови вршњаци, радни ангажман поменутог књиговесца у једној приватној штампарији...

Нису само финансије утицале на гашење Клуба. Закључено је да читаоница Дечјег одељења није баш пригодан простор за окупљање ових младих људи, а организатор није успео да обезбеди адекватнији. Показало се и да овакво групно окупљање није могло да реши проблем члана који је позајмљивао књиге, али није „уживао у тексту“ и да је овим особама потребна индивидуална подршка. Искуства су драгоцене и могла би да послуже реактивирању Клуба и сродним кружоцима и програмима.

Манифестације

ГБП годинама негује више манифестација којима промовише књигу и читање. Једна од најдуготрајнијих је „Једна књига – један град“, веома популаран програм Америчке библиотекарске организације (ALA), осмишљен и реализован 1998. године у Јавној библиотеци у Сијетлу, а даље развијан у Центру за књигу Конгресне библиотеке у Вашингтону.¹⁷ Њега прати драгоцен методолошки приручник који је панчевачка библиотека, уз дозволу ALA, превела и објавила 2012.¹⁸ ГБП је ову акцију настојала да организује у складу са овим материјалом, оствари разноврсне програме инспирисане изабраном књигом и окупи што већи број партнера и публике. Акција има за циљ окупљање чланова заједнице око изабраног наслова и подстицање социјалног дијалога на битне теме које књига нуди. У ову и друге манифестације (као

¹⁶ Горан Траиловић, „Читалачки клуб за особе са интелектуалним тешкоћама“, *Читалиште: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* Год. 19, бр. 36 (мај 2020): 29.

¹⁷ Програм је прихватила и 2008. године, први пут у Србији, реализовала Градска библиотека Панчево. – Гордана Стокић Симончић, „Једна књига – један град: Уводник“, *Панчевачко читалиште* Год. 7, бр. 12 (мај 2008): 3. Статистике говоре да чак 50% локалног становништва у САД прође кроз простор библиотеке током четири недеље, колико обично трају разноврсне активности организоване на основу изабране књиге.

¹⁸ *Jedna knjiga jedan grad: planiranje programa Čitanje na teritoriji cele zajednice* (Панчево: Градска библиотека, 2012).

што су „Мајски дани књиге у Панчеву“) уткани су садржаји који се тичу или су намењени особама с инвалидитетом и осетљивим социјалним групама.

„Стиховизија“, регионално такмичење средњошколаца у рецитовању поезије на страним језицима, први пут је одржана у Панчеву 2013.¹⁹ У публици су примећена и инвалидна лица (која су на рукама изнета до читаонице на спрату), а у мору стихова, прве године, издвојили су се они посвећени љубави и својеврсном испитивању менталног здравља младих особа који „помажу да се објасни шта живи у нама и са чиме се боримо како би то дефинисали“²⁰. Укупни победник „Стиховизије“ и у Панчеву и у Смедереву био је те године Александар Поповић, ученик трећег разреда Гимназије и економске школе „Бранко Радичевић“ из Ковина. Он је говорио песму на енглеском језику Нила Хилборна (Neil Hilborn), „OCD“, посвећену љубави особе са опсесивно-компулсивним поремећајем.²¹

Обележавање Светског дана Рома

Када је реч о осетљивим социјалним групама, стицајем околности, највише пажње посвећено је Ромима. ГБП је, у сарадњи са невладиним организацијама, Удружењем ЈУБАН, Удружењем Рома општине Панчево и Саветом за међунационалне односе Скупштине града Панчева, 2010. први пут, обележила Светски дан Рома, 8. април, програмом „Rom rodel than talav kham“ („Ром тражи место под сунцем“). Програм је, посебно током Декаде Рома²² окупљао велики број припадника ове националне заједнице и њихове госте. Током више од једне деценије, колико траје ова манифестација, јавности је представљана њихова писана култура (изложба „Alav e romengo“), истакнути аутори, лексикографи, музика, обичаји, различит филмски материјал, театар „Sunu e Rromengo“ из Нових Карловаца, фолклорна група КУД-а „Регина“ из Ваљева... Уприличена је и једна занимљива изложба и објављена фотомонографија Миладина Чолаковића *Drom=Put=Road*²³, која у првом делу прати једну групу „Цигана мечкара“, а у другом приказује њихов живот и рад као сакупљача секундарних сировина у времену када је првобитна делатност законом забрањена.

Приликом првог обележавања Дана Рома 2010, било је предвиђено отварање „Ромске библиотеке“²⁴ у панчевачкој месној заједници у Котежу, са чијим Саветом је ГБП склопила уговор о уступању простора за овај огранак у коме је требало да се организују различити програми намењени поменутој популацији. Планирану библиотеку подржали су стручна и шира јавност, Министарство културе, Покрајински секретаријат за културу, Фонд за запошљавање је одобрио ангажовање више особа по основу јавних радова, али из непознатих разлога градска власт није прихватила ову иницијативу. Отварање је отказано „из техничких и финансијских разлога“, иако је најављено у локалним медијима и *Полицији*. Месна заједница је више од десет година чувала овај простор, обезбедила пројектно-техничку документацију за реновирање,

¹⁹ Програм је осмислила Биљана Живановић, руководилац Одељења стране књиге у смедеревској библиотеци 2009. године како би промовисала његов фонд, повећала број корисника и подстакла читање на страним језицима. Он подразумева дан када наступају сви пријављени кандидати и финално вече на коме се такмичи 20 првопласираних ученика, одабраних стручним жиријем, у чијем саставу су професори језика и књижевности, књижевници и библиотекари. ГБП је такмичење организовала по истим пропозицијама и датом моделу, а првопласирани ученици из Панчева такмичили су се и на финалној вечери у Смедереву.

²⁰ Neil Hilborn, *The Future* (Button Poetry, 2018), преузето 6. 3. 2025, <https://buttonpoetry.com/product/thefuture/>.

²¹ Tumblr, *peelsofpoetry.tumblr.com*, Александар Поповић, „OCD by Neil Hilborn“, преузето 6. 3. 2025, <https://www.tumblr.com/peelsofpoetry/58234056005/oed-by-neil-hilborn-the-first-time-i-saw-her>.

²² Декада Рома трајала је од 2005. до 2015. Види: Стална мисија Републике Србије при Организацији за европску безбедност сарадњу (ОЕБС) и другим међународним организацијама у Бечу, Декада за укључење Рома, преузето 5. 3. 2025. <http://www.osce-vienna.mfa.gov.rs/lat/baneritext.php?subaction=showfull&id=1377266397&ucat=215&template=FrontpageBan&>.

²³ Miladin Čolaković, *Drom=пуш=road* (Панчево: Градска библиотека; Културни центар, 2012).

²⁴ Планирано да у њу буде смештен невелики али вредан легат песника Луке Штековића са изабраним фондом дела ромских аутора које је прикупљао и проучавао деценијама и различита стручна и популарна литература.

али град до краја није одобрио пројекат. Остаје нада да ће можда, пре неколико година основан, Ромски културни центар Панчево преузети барем део предвиђених активности и у сарадњи са ГБП остварити идеју стару више од једне деценије.

Обележавање Светског дана заштите животне средине

Најмлађа манифестација коју је ОКИ организовала, обележавање Светског дана заштите животне средине, није директно посвећена лицима са инавалдитетом и осетљивим групама (мада њени припадници учествују у њој)²⁵, али је важна за еколошки изузетно контаминiranу средину каква је Панчево. ГБП је, на иницијативу и уз велико ангажовање библиотекарке Милице Ђурђевић, руководиоца Информационо-рефералног центра, 5. јуна 2022. на Светски дан заштите животне средине, први пут организовала културно-уметнички програм у панчевачкој Народној башти.²⁶ Била је то највећа манифестација по броју учесника и публике коју је привукла, а коју је ГБП приредила на отвореном простору. Захваљујући доброј сарадњи са ЈКП „Зеленилом“, које брине о Народној башти, и другим сарадницима, она је поновљена и наредне године. У договору са партнерима из Београда, акција је 2024. организована на Калемегдану, што јој је, уз бројне организационе проблеме и непредвиђена финансијске издатке, донело већи публицитет.

Закључак

Одељење за комуникацију и инклузију носилац је издавачке делатности, видео продукције и иновативних пројеката панчевачке библиотеке. Неколико запослених са богатим искуством и специфичним знањима и вештинама осмишљава и обавља различите задатке унутар ГБП, пружајући специфичне сервисе корисницима. Свест о потреби увођења услуга за рањиве категорије становништва и грађане који из различитих разлога имају тешкоће да користе библиотеку јавила се у последње две деценије. ОКИ је настојало да сензибилише јавност и предузимало конкретне активности како би сазнања о овим услугама реализовало у локалној средини.

Показало се да акције покренуте на ширем простору републике и региона дају боље резултате него усамљени напори појединих установа и да је од великог значаја за увођење и имплементацију инклузивних сервиса деловање цивилног сектора, удружења која окупљају инвалидна лица и утицај грађана на власт и државну управу. Када је реч о установи каква је библиотека, важна је њена визија, усвојена политика и решеност да сва одељења и службе подрже увођење нових услуга.

Литература и извори:

1. Arhiva Gradske biblioteke Pančevo (GBP).
2. Čolaković, Miladin. *Drom=put=road*. Pančevo: Gradska biblioteka; Kulturni centar, 2012.

²⁵ ГБП настоји, када год је то могуће, да у своје акције укључи лица из осетљивих друштвених група. Тако је у завршници програма обележавања стогодишњице ГБП, на 21. конференцији Библиотекарског друштва Србије у Панчеву у децембру 2024, учествовао у свечаном делу и инклузивни хор „Срце у Јабуци“ (који је годину дана раније наступао и на Градском штанду, „Панчевачко читалиште“, на Сајму књига у Београду, приликом промоције књиге Лазара Срећеновића, „Мој свет“)

²⁶ Занос игре, „Култура и уметност за спас земљишта“, објављено 20. 6. 2022, преузето 25. 2. 2025, <https://zanosigre.rs/aktuelno/kultura-i-umetnost-za-spas-zemljista/>.

3. Hilborn, Neil. *The Future*. Button Poetry, 2018. Preuzeto 6. 3. 2025. <https://buttonpoetry.com/product/thefuture/>.
4. *Jedna knjiga jedan grad: planiranje programa Čitanje na teritoriji cele zajednice*. Pančevo: Gradska biblioteka, 2012.
5. Rotar, Nemanja. „Uvodna reč“. *Pančevačko čitalište* God 1, br. 1 (novembar 2002): 1.
6. Savez MNRO Srbije. Preuzeto 6. 3. 2025. <http://savezmnosrbije.rs/o-nama/lokalna-udruzenja/>.
7. Stalna misija Republike Srbije pri Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i drugim međunarodnim organizacijama u Beču. Dekada za uključenje Roma. Preuzeto 5. 3. 2025. <http://www.osce-vienna.mfa.gov.rs/lat/baneritext.php?subaction=showfull&id=1377266397&ucat=215&template=FrontpageBan&>.
8. Stokić Simončić, Gordana. „Jedna knjiga – jedan grad: Uvodnik“. *Pančevačko čitalište* God. 7, br. 12 (maj 2008): 3.
9. Stokić Simončić, Gordana. *Best practice u 22 priče: Komunikacija, kultura organizacije, odnosi biblioteka s javnošću*. Pančevo: Gradska biblioteka, Istočno Sarajevo: Matična biblioteka, 2009.
10. Trailović, Goran. „Čitalački klub za osobe sa intelektualnim teškoćama“. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* God. 19, br. 36 (maj 2020): 24–36.
11. Tumblr, peelsofpoetry.tumblr.com. Aleksandar Popović. „OCD by Neil Hilborn“. Preuzeto 6. 3. 2025. <https://www.tumblr.com/peelsofpoetry/58234056005/o-cd-by-neil-hilborn-the-first-time-i-saw-her>.
12. Udruženje „Na pola puta“. Preuzeto 6. 3. 2025. <http://www.napolaputa.org/>.
13. Udruženje MNRO Pančevo. Preuzeto 6. 3. 2025. <https://www.facebook.com/Udruzenje-MNRO-Dragulji-Pancevo-182504195461857/>.
14. Vlada Republike Srbije. „Osobe sa invaliditetom: Jer mislimo na sve“. Preuzeto 6. 3. 2025. <https://www.srbija.gov.rs/tekst/329835/osobe-sa-invaliditetom.php>.
15. „Zakon o zabrani diskriminacije“. *Službeni glasnik Republike Srbije* Br. 22 (2009) i br. 52 (2009). Preuzeto 6. 3. 2025. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zabrani_diskriminacije.html#:~:text=Zabranjeno%20je%20udru%C5%BEivanje%20radi%20vr%C5%A1enja,druge%20mr%C5%BEenje%2C%20razdora%20ili%20netrpeljivosti.
16. Zanos igre. „Kultura i umetnost za spas zemljišta“. Objavljeno 20. 6. 2022, preuzeto 25. 2. 2025. <https://zanosigre.rs/aktuelno/kultura-i-umetnost-za-spas-zemljista/>.

Libraries for All – Mission (Im)Possible?

Summary

The paper deals with initiatives for the introduction of inclusive services in the City Library of Pančevo for vulnerable categories of citizens. They are usually initiated and carried by the Department for communication and inclusion. The paper presents the genesis, describes examples and effects of these services, and stresses the importance of wider societal action in the field, as well as cooperation with the NGO sector. It mentions the importance of the periodical „Pančevačko čitalište“, later „Čitalište: Scientific Journal for Theory and Practice of Librarianship“ that marked the way to professional advancements. It offered a theoretical base, information and examples of best practices concerning innovative services in the City Library of Pančevo.

Keywords: City Library of Pančevo, Department for communication and inclusion, inclusive services, persons with disabilities, Reading Club, Roma Library, Čitalište

Примљено: 28. фебруара 2025.
Исправке рукописа: 9. марта 2025.
Прихваћено за објављивање: 12. марта 2025.